

فقر خانوارهای شهری و روستایی بر اساس دسترس به

کالاهای اساسی

نسیبه زارعی^۱

چکیده

همراه با گسترده‌تر شدن تحریم‌ها در چندین سال اخیر و شیوع ویروس کرونا، اهمیت فقر و شناسایی آن چندین برابر شده است. چرا که جامعه‌ای که افراد آن به دنبال رفع نیازهای اولیه خود باشند، قطعاً توانایی رشد و پیشرفت در آن جامعه به شدت کاهش خواهد یافت. فقر به عنوان یک ناتوانی اقتصادی - مالی در پرداخت هزینه و تأمین نیازهای اولیه سبب ایجاد نابهنجاری‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی خواهد شد. باتوجه به پراکندگی فقر در کشور، در گزارش حاضر فقر در مناطق شهری و روستایی بررسی و در راستای کنترل فقر و رفع آن بر اساس دسترسی به کالاهای اساسی پیشنهادهای ذیل ارائه می‌شود: راه‌اندازی سایت تخصصی در جهت ثبت نام و خودمعرفی افراد نیازمند و فقیر با دهک‌های درآمدی پایین جهت توزیع اصولی مواد غذایی؛ آموزش مهارت و حرفه‌های کاربری، کارا و مورد نیاز در زمان شیوع کرونا به صورت آنلاین؛ ایجاد امنیت خاطر و آرامش در جامعه به خصوص دهک‌های درآمدی پایین و تأمین امنیت غذایی خانواده‌ها؛ تأمین نیازهای اولیه و کالاهای اساسی، فقرا در مناطق شهری و روستایی به صورت مستقیم و غیرمستقیم با تخصیص سوبسید و یارانه به شکل کمک‌های ماهانه نقدی و غیرنقدی.

واژگان کلیدی: تأمین امنیت غذایی، خانوارهای شهری و روستایی، فقر، کالاهای اساسی.

مقدمه

سرپرست خانوار در تأمین کسب حداقل استاندارد زندگی تعریف کرد. تعاریف متفاوتی برای این اصطلاح وجود دارد؛ به عنوان مثال برخی از اقتصاددانان سبد غذایی که تأمین‌کننده ۲۳۰۰ کیلوکالری باشد را معیار حداقل معاش در فقر مطلق می‌دانند. فقر نسبی به معنای پایین بودن سطح زندگی نسبت به متوسط جامعه است. به عبارت دیگر، فقر مطلق مبتنی بر رفاه هر فرد در جامعه است اما فقر نسبی وابسته به جامعه است. محاسبه نرخ فقر بر

بانک جهانی، فقر را وجود هر نوع محرومیت در راستای رفاه و زندگی مطلوب تعریف می‌کند. بر اساس گزارش سال ۲۰۲۰ این سازمان، ۴۰ الی ۶۰ میلیون نفر در دنیا در فقر بالایی بسر می‌برند و این تعداد به دلیل وجود کرونا افزایش خواهد یافت. فقر از جنبه‌ها و اقسام مختلف قابل بررسی است. متداول‌ترین تقسیم‌بندی فقر، فقر مطلق و فقر نسبی می‌باشد. فقر مطلق در یک خانوار را می‌توان ناتوانی

به نحوی که قسمت اصلی رژیم غذایی را تشکیل دهد و بخش عمده‌ای از انرژی و مواد مغذی مورد نیاز بدن را تأمین کند. البته یک غذای اصلی به تنهایی توانایی تأمین نیازهای غذایی جامعه را ندارد و برای رسیدن به این هدف نیازمند انواع غذاها و با گروه‌های متفاوت است. اهمیت وجود ترکیب مواد غذایی در جهت تأمین نیازهای بدن در کودکان و سایر گروه‌های آسیب‌پذیر از نظر غذایی بیشتر است. همچنین بر اساس تعریف مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، کالاهای اساسی در بخش کشاورزی محصولاتی است که نیازهای اساسی بدن انسان را به صورت نهایی و واسطه‌ای برطرف کند و از سوی دیگر این کالاها و غذاهای اصلی باید شامل کربوهیدرات‌ها، پروتئین و چربی جهت زنده ماندن و سلامت یک انسان باشد.

بر اساس گزارش مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، کالاهای اساسی در اغلب مناطق دنیا طبق رژیم غذایی اکثر مردم بر پایه محصولات زیر بنا شده است و شامل: برنج، گندم، سیب‌زمینی، محصولات حیوانی مانند گوشت، شیر، تخم‌مرغ، پنیر و ماهی است. در ایران نیز در خصوص قانون تضمین خرید محصولات اساسی در تاریخ ۲۱ شهریور ۱۳۶۸ که به تصویب مجلس شورای اسلامی رسیده است، محصولات گندم، برنج، جو، چغندر، و ش پنبه، دانه‌های روغنی، چای، سیب‌زمینی، پیاز و حبوبات به عنوان کالاهای اساسی کشاورزی در نظر گرفته شده‌اند. همچنین دولت هر ساله در بخشنامه‌های مختلف اقلامی را به عنوان کالاهای اساسی معرفی

اساس هر یک از این دو تقسیمات می‌تواند متفاوت باشد.

باتوجه به تعاریف گفته شده، فقر مورد بررسی، فقر مطلق خواهد بود چرا که هدف در این گزارش بررسی و وجود فقر در خانوارهای شهری و روستایی در میزان و نحوه دسترسی به کالاهای اساسی است. در این راستا به سؤالات ذیل نیز پاسخ داده می‌شود. ابعاد اجتماعی و اقتصادی فقر و عدم دسترسی به کالاهای اساسی در یک جامعه چه مواردی می‌تواند باشد؟ دلیل عدم دسترسی افراد جامعه به کالاهای اولیه و اساسی زندگی چیست؟ چگونه می‌توان این امکان را فراهم ساخت؟ و در نهایت آیا فقط دسترسی صرف به کالاهای اساسی کافی است یا باید دسترسی پایداری را ایجاد نمود؟ برای رسیدن به پاسخ این سؤالات در گزارش حاضر به شناسایی کالاهای اساسی و موقعیت فقر در خانوارهای روستایی و شهری پرداخته می‌شود. در مرحله بعد روند قیمتی کالاهای اساسی در چندین سال گذشته مورد تحلیل قرار گرفته و آثار و انحرافات اجتماعی، اقتصادی و سیاسی ناشی از فقر و کمبود کالاهای اساسی بیان می‌شود. در نهایت در جهت توزیع بهتر و دسترسی پایدار تمامی اقشار جامعه به خصوص اقشار کم‌درآمد پیشنهاداتی ارائه می‌گردد.

۱. تعریف کالاهای اساسی و انواع آن

غذای اصلی و اساسی بر اساس تعریف سازمان غذا و کشاورزی ملل متحد (فاو)، غذایی است که به طور منظم و در مقدار مناسب و کافی خورده شود،

قرمز، گندم، آرد، نان، برنج، روغن نباتی، شکر، کره، جو، ذرت، کنجاله سویا، گوشت مرغ، شیرخشک صنعتی و خام؛ به علاوه کالاهای با اولویت دوم که عبارتند از: پنیر، ماست و تخم مرغ. در یک جمع بندی می توان کالاهای اساسی را شامل موارد ذیل دانست:

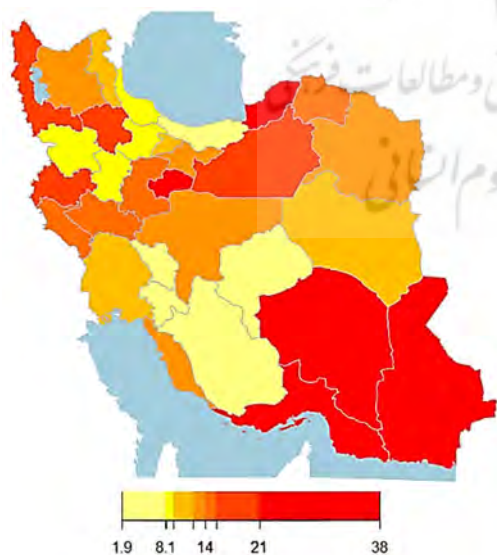
می کند و در اوایل اردیبهشت ماه ۱۳۹۳ دولت با استناد به اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، در بخشنامه ای کالاهای اساسی و حساس را به دو گروه تقسیم بندی کرده است. کالاهای کشاورزی در اولویت اول عبارتند از: گوشت

جدول ۱: لیست کالاها و محصولات اساسی در بخش کشاورزی

محصولات و نهاده های اساسی	درشت مغذی مورد نیاز
حیوانات زنده: گاو، گوسفند، بز، مرغ و جوجه	پروتئین
محصولات حیوانی: اسپرم گاو، نطفه زنده	
انواع گوشت: گاو، گوساله، گوسفند، مرغ و ماهی	
لبنیات و تخم مرغ	
غذای دام: کنجاله سویا و دیگر تفاله های صنعتی	چربی
دانه های روغنی	
روغن های نباتی و حیوانی: روغن سویا، روغن نخل (پالم)، روغن آفتابگردان	
انواع غلات: گندم، جو، ذرت، برنج و ارزن	کربوهیدرات
قند و شکر	

مأخذ: مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی.

شکل ۱: نقشه فقر کشوری بر اساس تقسیمات استانی

مأخذ: مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی

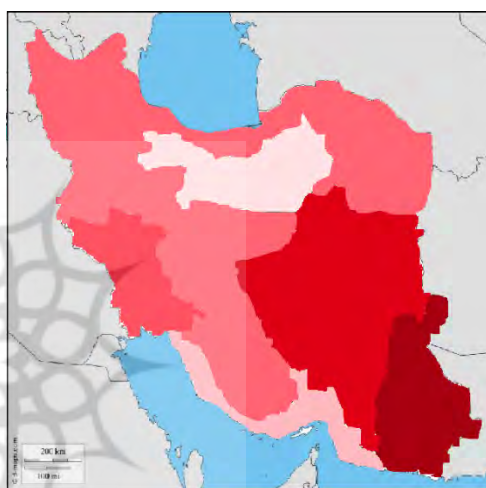
۲. فقر در خانوارهای شهری و روستایی

فقر به صورت های مختلف تعریف شده است. این تعاریف بسته به مکان و زمان متفاوت بوده و بین محققان در این مورد اختلاف نظر وجود دارد. در یک جمع بندی می توان گفت، فقر پدیده ای اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی است که گستردگی آن می تواند به عنوان یک معضل اساسی در یک جامعه ظاهر شود و بر تمامی ابعاد توسعه پایدار نیز اثر بگذارد. بنابراین این پدیده به یکی از دغدغه های سیاست گذاران در اقتصاد تبدیل شده است. در شکل ذیل نرخ فقر مطلق به تفکیک استان ها نشان داده شده است.

مناطق پررنگ‌تر نشان‌دهنده نرخ فقر بیشتر در هر استان می‌باشد. به‌نحوی که بیش‌ترین نرخ فقر در استان سیستان و بلوچستان و کمترین نرخ فقر در استان چهارمحال بختیاری است. در نقشه‌های ذیل فقر مناطق شهری و روستایی گزارش شده است.

شکل ۲: نقشه فقر مناطق شهری بر اساس تقسیمات

استانی

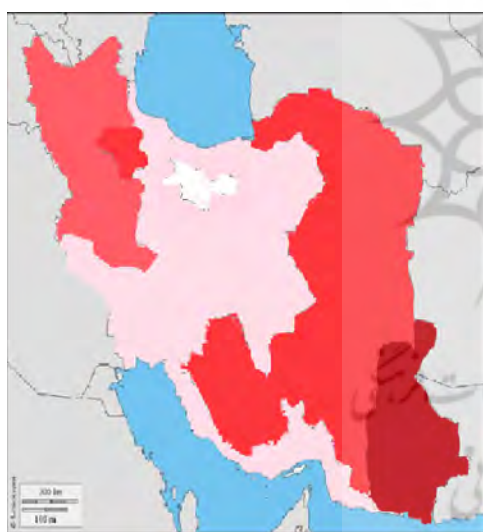
مأخذ: اینانی و سوری طبق شکل فوق، سیستان و بلوچستان

بیشترین درصد فقر و استان‌های تهران، سمنان، قم، قزوین و استان البرز کمترین درصد فقر را در مناطق شهری دارند.

بانک جهانی نیز فقر را محرومیت از رفاه دانسته و بر اساس عدم رفاه در یک جامعه (خانوار) فقر را به تصویر می‌کشد.

شکل ۳: نقشه فقر مناطق روستایی بر اساس تقسیمات

استانی

مأخذ: اینانی و سوری

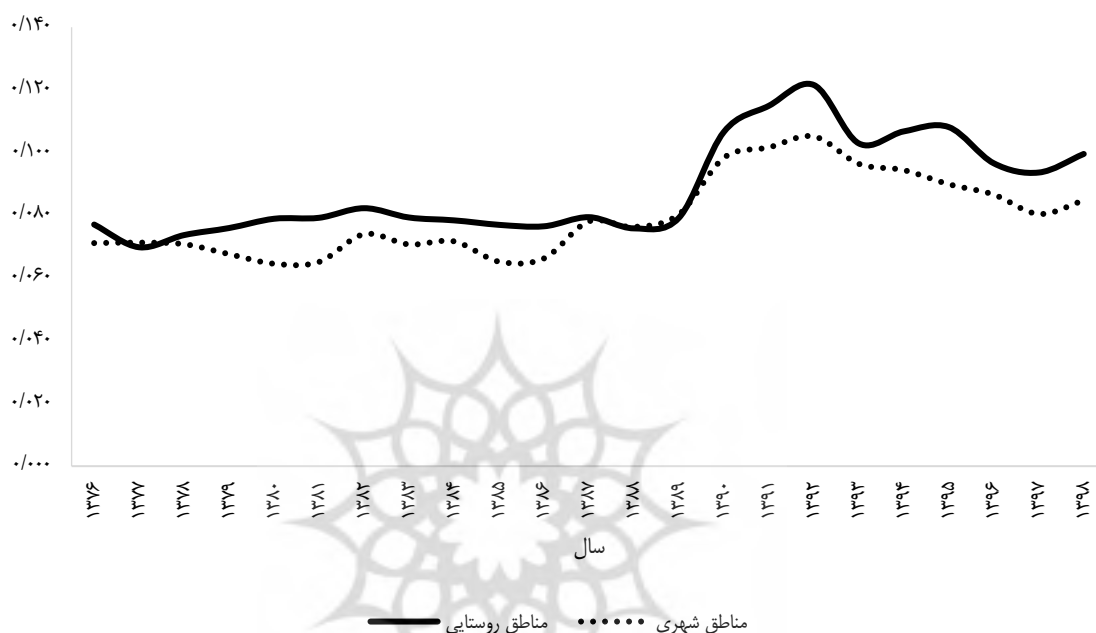
در شکل (۳)، استان سیستان و بلوچستان بیشترین درصد و استان‌های البرز و تهران کمترین درصد فقر در مناطق روستایی را دارند. اولین گام برای فقرزدایی، بررسی و اندازه‌گیری آن است. برای اندازه‌گیری نابرابری درآمدی و فقر، شاخص‌ها و معیارهای متفاوتی به‌کار برده شده است. اما هر یک از این معیار و شاخص‌های استفاده شده

استان سیستان و بلوچستان بیشترین درصد فقر و استان‌های تهران، سمنان، قم، قزوین و استان البرز کمترین درصد فقر را در مناطق شهری دارند.

شهری و روستایی و مقایسه این دو منطقه از نسبت دهک اول سهم هزینه به دهک دهم آن به تفکیک خانوارهای روستایی و شهری استفاده شده است.

نمی‌تواند شکل کامل فقر را به درستی در یک جامعه نشان دهد و به نوعی گوشه‌ای از فقر را گزارش می‌دهند. در این گزارش نیز برای به تصویر کشیدن فقر در مناطق

نمودار ۱: روند نسبت سهم دهک اول به دهک آخر در بین خانوارهای روستایی و شهری طی سال‌های ۹۸-۱۳۸۰

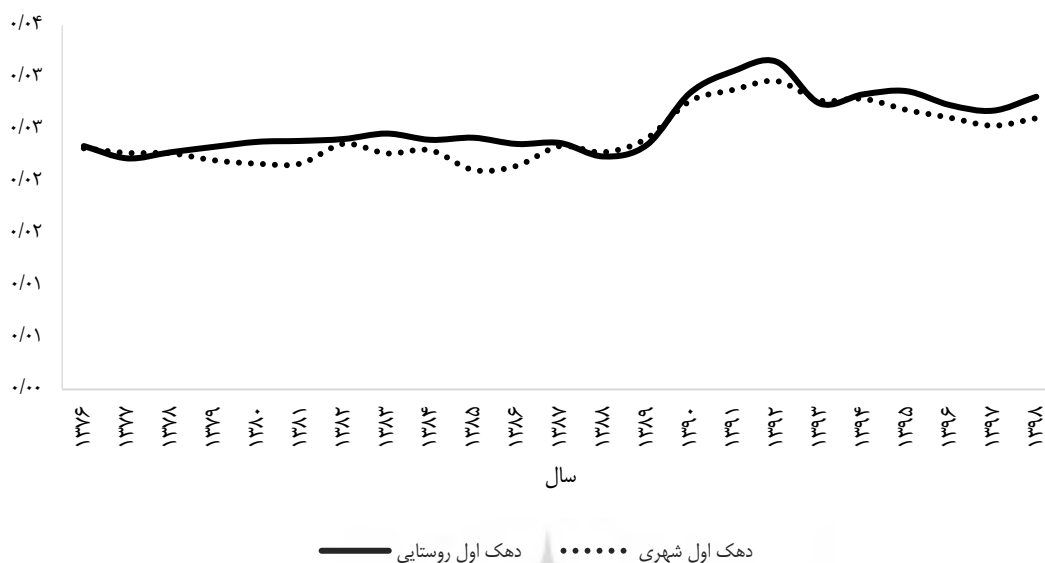

مأخذ: مرکز آمار ایران

کمتراز مناطق شهری است، درحالی‌که امنیت غذایی که با توجه به سه شاخص (کالری، پروتئین و کربوهیدرات مورد نیاز بدن) در مناطق شهری وضعیت مناسب‌تری نسبت به مناطق روستایی دارد. همچنین طبق تحقیقات مؤسسه خیریه پیشگام جهانی فقر، بیشترین فقیران جهان از سه ویژگی برخوردارند: «آنها در مناطق روستایی زندگی می‌کنند، برای زنده ماندن به کشاورزی و جنگل‌ها اعتماد می‌کنند و کنترل قانونی بر سرزمین مورد نظر خود ندارند». بنابراین برای بررسی بیشتر این امر سهم هزینه‌های مناطق شهری و روستایی در دهک‌های اول و دهم گزارش می‌شود.

همان‌طور که در نمودار فوق قابل مشاهده است نسبت مورد بررسی در مناطق روستایی و در بین خانوارهای روستایی بالاتر است، این بدان معنی است که فقر در مناطق روستایی نسبت به مناطق شهری بیشتر می‌باشد، اما این افزایش نسبت دهک سهم هزینه اول نسبت به دهک دهم سهم هزینه‌ها سبب ایجاد ناامنی غذایی و فقر (در این گزارش به معنای عدم دسترسی پایدار به کالاهای اساسی و موردنیاز است) در خانوارهای روستایی شده است؟ آیا ناامنی غذایی و فقر در خانوارهای روستایی نیز بالاتر است؟ بر طبق مطالعات صورت گرفته درصد فقرا در مناطق روستایی

نمودار ۲: مقایسه سهم هزینه‌ها در دهک اول مناطق شهری و روستایی طی سال‌های ۱۳۷۶-۱۳۹۸

مأخذ: مرکز آمار ایران

طبق نمودار فوق سهم هزینه‌های در دهک اول در مناطق روستایی بیشتر از مناطق شهری می‌باشد. این اختلاف در یک صدم معنی‌دار است.

نمودار ۳: مقایسه سهم هزینه‌ها در دهک دهم مناطق شهری و روستایی طی سال‌های ۱۳۷۶-۱۳۹۸

مأخذ: مرکز آمار ایران

همان‌طور که در نمودار (۳) گزارش شده است. مناطق روستایی بیشتر است. اختلاف مذکور در یک صدم معنی‌دار می‌باشد. در دهک دهم سهم هزینه‌ها مناطق شهری نسبت به

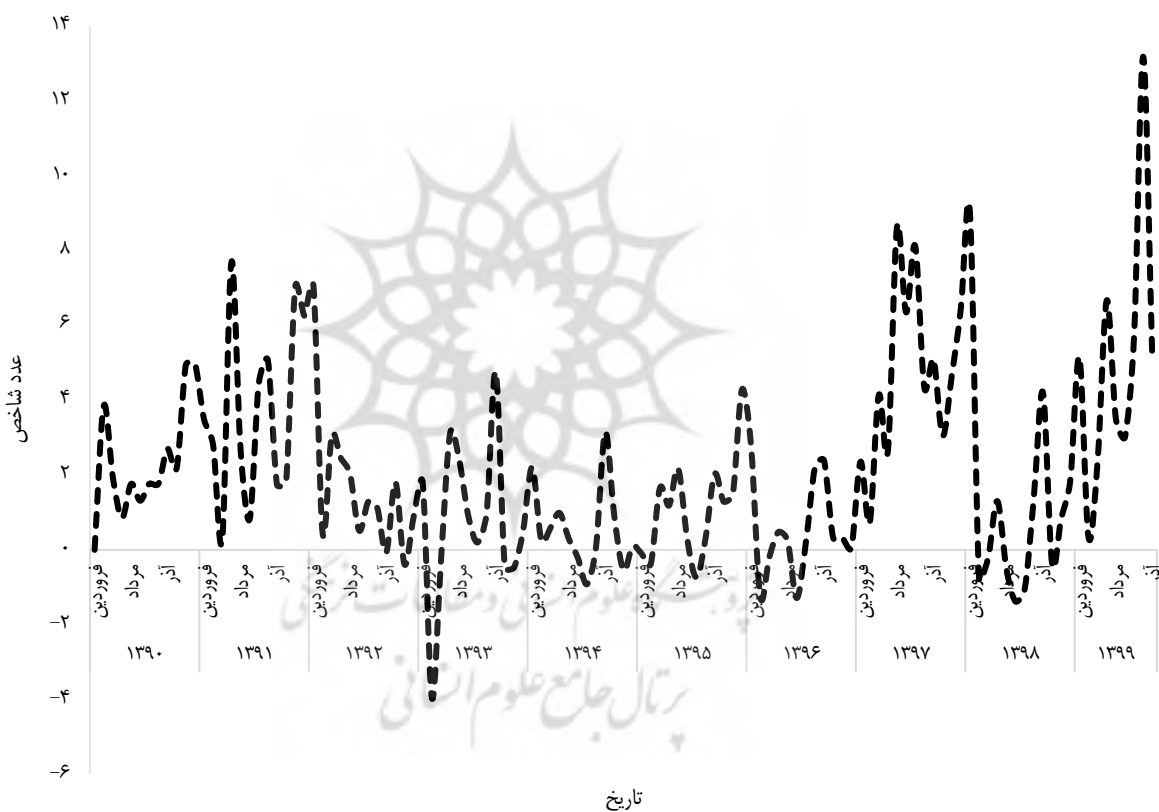

۳. شاخص قیمت خوراکی و فقر

عوامل می‌تواند دلایل ریشه‌ای و عمیقی داشته باشند که نیازمند تحلیل و بررسی مجزا هستند. اما آنچه امروزه باعث گسترش فقر گردیده است، تورم لجام‌گسیخته و جهش قیمت‌ها می‌باشد. در نتیجه در نمودار (۴) روند شاخص قیمت خوراکی و آشامیدنی‌ها گزارش شده است.

وجود فقر از بُعد اقتصادی در یک جامعه، می‌تواند دلایل مختلفی مانند جنگ، بلاهای طبیعی، بیکاری، پایین بودن درآمد، افزایش قیمت‌ها و تورم لجام‌گسیخته، عدم دسترسی به کالاهای اساسی به دلیل کمبود آن و... داشته باشد. هر یک از این

نمودار ۴: روند شاخص قیمت خوراکی و آشامیدنی‌ها در ۹ سال اخیر

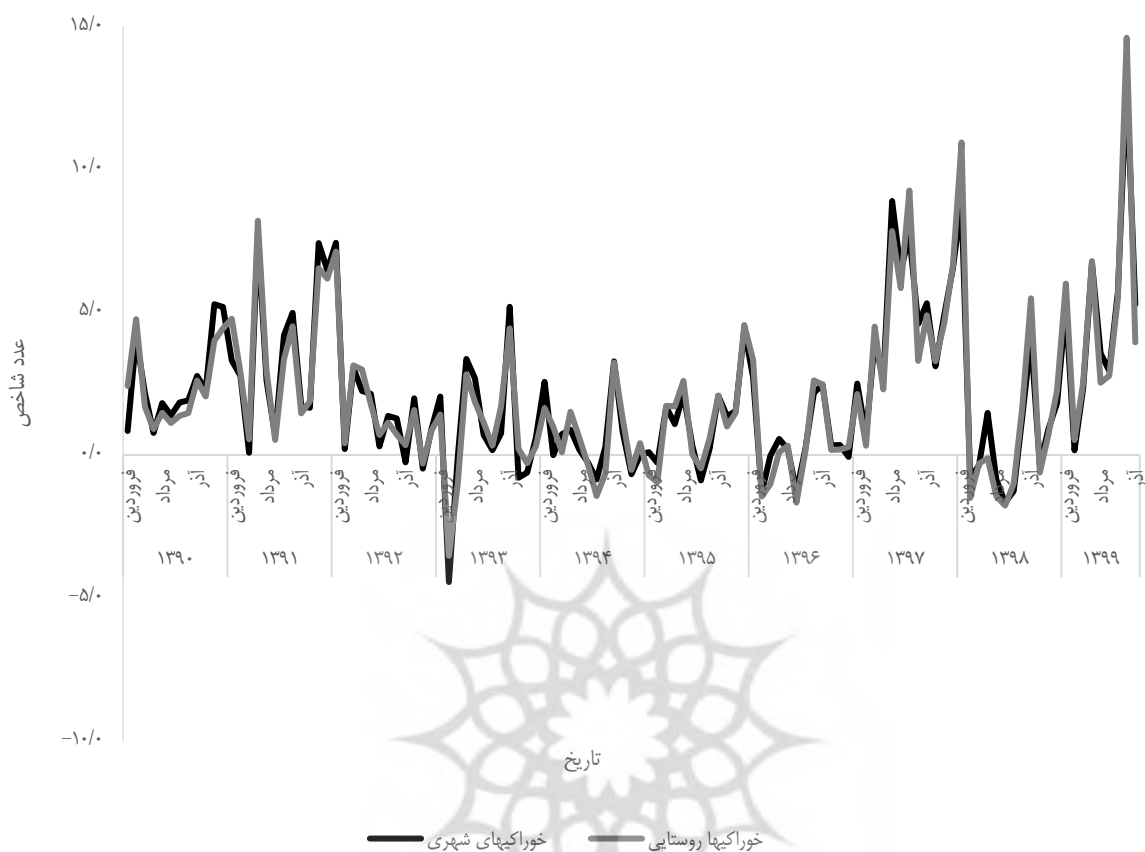

مأخذ: مرکز آمار ایران

اردیبهشت سال ۱۳۹۳ و بیشترین مقدار شاخص مذکور برابر با ۱۳/۲ در آبان‌ماه سال ۱۳۹۹ می‌باشد. شاخص قیمت خوراکی در خانوارهای شهری و روستایی در نمودار (۵) گزارش شده است.

همان‌طور که در نمودار (۴) مشاهده می‌شود، در طی نه سال اخیر شاخص قیمت خوراکی‌ها و آشامیدنی‌ها (که شامل کالاهای اساسی می‌باشد) دارای نوسانات شدیدی بوده است. کمترین مقدار این شاخص به مقدار ۴- در

نمودار ۵: شاخص قیمت خوراکی خانوارهای شهری و روستایی طی سالهای ۱۳۹۰-۱۳۹۹

مأخذ: مرکز آمار ایران.

رشد و توسعه اقتصادی در یک جامعه در صورتی شکل خواهد گرفت که با وجود تورم، رونق نیز وجود داشته باشد و درآمد و حقوق‌های دریافتی بیشتر مردم جامعه نیز افزایش یابد، در غیر این صورت با افزایش قیمت‌ها، توانایی دسترسی به کالاهای اساسی برای دهک‌های پایین درآمدی از بین می‌رود و در صورت ادامه این شرایط قدرت خرید دهک‌های بالاتر جامعه نیز تحت‌تأثیر قرار خواهد گرفت. بنابراین در ادامه، رشد درآمد سالیانه خانوارهای روستایی و شهری در مقایسه‌ای با شاخص قیمت مصرف‌کننده نشان داده شده است.

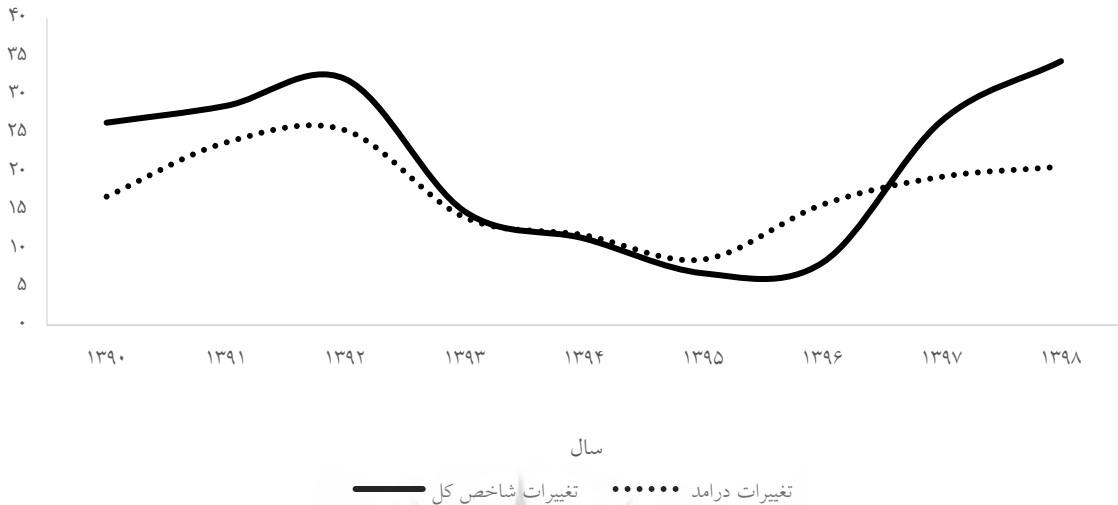
طبق نمودار فوق شاخص قیمت خوراکی خانوارهای شهری و روستایی هر دو تأییدکننده روند قیمتی ذکرشده در نمودار قبلی است. در این نمودار داده‌ها از فروردین سال ۱۳۹۰ مورد بررسی قرار گرفته است و شاخص مذکور در خانوارهای شهری و روستایی دارای نوسانات بالایی است. این نوسانات سبب بی‌ثباتی در قیمت خوراکی‌های مصرفی خانوار و ترس ناشی از کمبود مواد غذایی و کالاهای اساسی خواهد شد. به عبارت دیگر، نوسانات شدید قیمتی کالاهای خوراکی سبب ایجاد ناامنی غذایی خواهد شد.

نمودار ۶: مقایسه تغییرات سالیانه شاخص قیمت مصرف کننده خانوار شهری و درآمد خانوار شهری طی سالهای

۱۳۹۰-۱۳۹۸

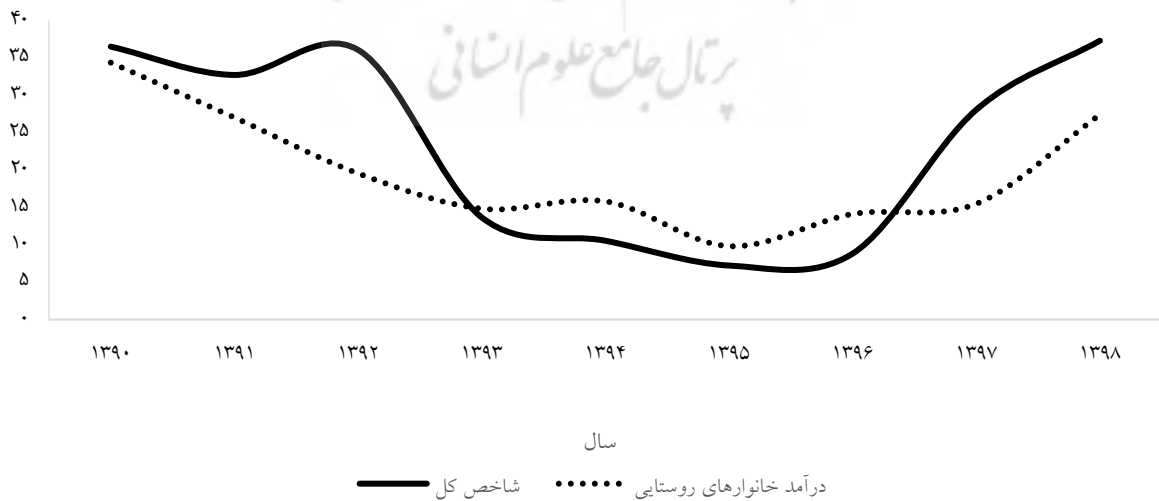

مأخذ: مرکز آمار ایران.

طبق نمودار شاخص کل، قیمت مصرف کننده و درآمد خانوارهای شهری دارای نوسانات بالایی است. این نوسانات سبب عدم توانایی برنامه ریزی صحیح و کاربردی در خانوارها خواهد شد. همان طور که قابل مشاهده است، تغییرات شاخص شدیدتر از تغییرات ایجاد شده در درآمد خانوارهاست. این تغییرات پس از سال ۱۳۹۶ بیشتر شده است.

نمودار ۷: مقایسه تغییرات سالیانه شاخص قیمت مصرف کننده خانوار روستایی و درآمد خانوار روستایی طی سالهای

۱۳۹۰-۱۳۹۸

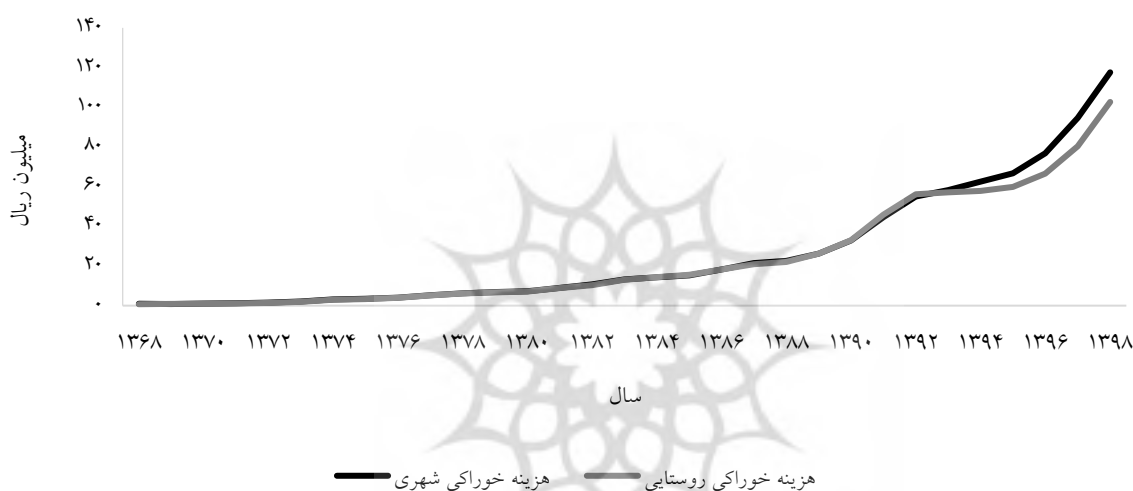

مأخذ: مرکز آمار ایران.

هزینه مواد خوراکی و کالاهای اساسی است در ادامه روند افزایش هزینه‌های خوراکی، غیرخوراکی در خانوارهای شهری و روستایی گزارش و تحلیل می‌شود. طبق نمودار (۸)، نسبت هزینه خوراکی در مناطق شهری به مناطق روستایی طی سال‌های ۱۳۶۸-۱۳۹۸ به مقدار ۱/۰۵ درصد می‌باشد.

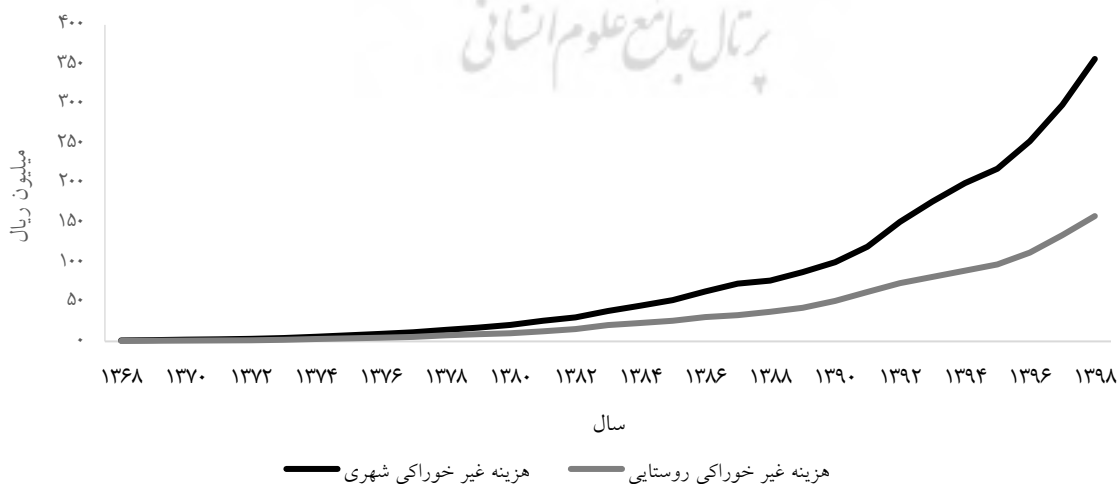
تغییرات در شاخص کل قیمت مصرف‌کننده و درآمد خانوارهای روستایی نیز دارای نوسانات بالایی است. این تغییرات در شاخص کل مصرف‌کننده خانوارهای روستایی شدت بیشتری نسبت به درآمد خانوارهای روستایی دارد. باتوجه به آن که دلیل اصلی عدم دسترسی به کالاهای اساسی افزایش قیمت و

نمودار ۸: نسبت هزینه خوراکی خانوار شهری و روستایی طی سال‌های ۱۳۶۸-۱۳۹۸

مأخذ: مرکز آمار ایران.

نمودار ۹: نسبت هزینه غیر خوراکی خانوار شهری به روستایی طی سال‌های ۱۳۶۸-۱۳۹۸

مأخذ: مرکز آمار ایران.

اقتصادی و عدم وجود امنیت اقتصادی و توزیع عادلانه درآمد، احتمال افزایش فقر وجود دارد و چه بسا این نوع رشد اقتصادی سبب ایجاد شکاف اقتصادی بیشتری در جامعه گردد. همان‌طور که در بند ۱۲ اصل سوم قانون اساسی نیز به این امر اشاره شده است. در بند مذکور، ایجاد اقتصاد صحیح و عادلانه طبق ضوابط اسلامی برای ایجاد رفاه و رفع فقر و برطرف کردن هر نوع محرومیت در زمینه‌های تغذیه، مسکن، کار، بهداشت و تعمیم بیمه تأکید شده است.

شرایط بد اقتصادی، وجود تحریم‌ها و شیوع ویروس کرونا سبب سخت‌تر شدن فعالیت بنگاه‌های اقتصادی شده است. از سوی دیگر، وجود فقر، امنیت اقتصادی را از طریق خشونت، قانون‌گریزی، تروریسم و مواد مخدر با تهدیدهایی جدی مواجه می‌سازد. بنابراین در صورت وجود فقر، امنیت اقتصادی دچار چالش می‌شود و عدم امنیت اقتصادی در جامعه تولیدکنندگان و عرضه‌کنندگان خدمات مجبور به ایجاد امنیت اقتصادی تولیدات و خدمات خود به صورت مجزا و مستقل هستند. ایجاد این امنیت سبب استفاده از منابع و نهاده‌های مالی و انسانی خواهد شد طبق نظریه رومر^۲ در صورت عدم امنیت در یک جامعه تعدادی از نهاده‌ها برای ایجاد امنیت اقتصادی از چرخه تولید خارج خواهند شد و همین امر خود سبب ایجاد تولیدات کمتر کالاهای اساسی و غیراساسی می‌شود. به‌عنوان مثال در صورت عدم

همان‌طور که در نمودار (۹) مشاهده می‌کنید، هزینه غیرخوراکی در مناطق شهری از مناطق روستایی بیشتر است. متوسط نسبت هزینه غیرخوراکی مناطق شهری نسبت به مناطق روستایی ۲/۰۵ می‌باشد. در نتیجه هزینه‌های خوراکی (شامل کالاهای اساسی است) و غیرخوراکی (اجاره و ودیعه مسکن، خرید ماشین و ...) در مناطق شهری نسبت به مناطق روستایی بیشتر است.

۴. ملاحظات امنیت اقتصادی

فقر به‌عنوان یک ناتوانی اقتصادی - مالی در پرداخت هزینه و تأمین نیازهای اولیه سبب ایجاد نابهنجاری‌های اقتصادی - اجتماعی خواهد شد. برخی از اقتصاددانان معتقد هستند که رشد اقتصادی طبق فرضیه کوزنتس منجر به کاهش فقر می‌شود و برخی دیگر نیز به این اعتقاد دارند که رشد اقتصادی به افزایش نابرابری در توزیع درآمد و دارایی منجر می‌شود و این نابرابری سبب ایجاد شکاف بیشتر اقتصادی در جامعه خواهد شد و موجب کاهش فقر نمی‌شود. در نهایت بر اساس تحقیقات راولیون^۱ در سال ۲۰۰۱، به‌طور متوسط هر درصد از رشد اقتصادی به کاهش ۲/۵ درصد فقر منتهی می‌شود، اما این تأثیر در کشورهایی با نابرابری توزیع درآمدی کمتر و با سطح زندگی بالاتر، بیشتر خواهد بود. بنابراین رشد اقتصادی و توزیع برابر درآمد دو عامل مؤثر بر فقر و کاهش آن هستند. به عبارت دیگر، در صورت وجود رشد

1. Martin Ravallion
2. David H. Romer

تمام معضلات ذکر شده بر امنیت اقتصادی یک کشور مؤثر است و سبب کاهش امنیت اقتصادی می‌شود.

سازمان ملل متحد فقر را کمبود درآمد برای معیشت پایدار، گرسنگی و سوءتغذیه، بیماری و مرگومیر ناشی از آن، بی‌خانمانی، ناامنی، محرومیت و تبعیض اجتماعی تعریف می‌کند همچنین فقر را پدیده‌ای به شکل عدم توانایی برای مشارکت در فرایندهای تصمیم‌گیری در عرصه‌های فرهنگی، اجتماعی و مدنی می‌داند.

جمع‌بندی و راهکارهای پیشنهادی

اولین قدم در مسیر برنامه‌ریزی برای رفع فقر و محرومیت، آگاهی از وضعیت فقر می‌باشد. در سال‌های اخیر به دلیل شدت تحریم‌ها و شیوع ویروس کرونا، انتظار کاهش رفاه و افزایش فقر امری طبیعی است. با توجه به تفاوت و اختلاف فقر در مناطق شهری و روستایی و در جهت اثربخشی بهتر بهبود فقر در کشور، فقر در این گزارش به صورت مناطق شهری و روستایی بررسی شده است.

بر اساس خوشه‌بندی مناطق شهری و روستایی (HRC) استان سیستان و بلوچستان فقیرترین، استان در کشور است. همچنین سهم هزینه‌ها در دهک اول در مناطق روستایی بیشتر از مناطق

امنیت اقتصادی، شفافیت اطلاعات به شدت کاهش خواهد یافت یا به صورت کامل از بین می‌رود. بنابراین هر تولیدکننده و بهره‌بردار برای کسب سود و درآمد بیشتر مجبور به صرف سرمایه جهت دستیابی به اطلاعات می‌باشد. این امر در باقی نهاده‌ها مانند نیروی کار و ... نیز صادق است. در نتیجه امنیت اقتصادی سبب شکوفا شدن هر چه بیشتر اقتصاد در مسیر صحیح خود خواهد شد. مسیر صحیح رشد و توسعه اقتصاد نیز هدفی به جز ریشه‌کن کردن و یا کاهش فقر ندارد. بنابراین یکی از عوامل ریشه‌کن کردن فقر وجود امنیت اقتصادی در جامعه است. امنیت اقتصادی در یک جامعه سبب رشد و توسعه اقتصادی می‌شود و هر نوع توسعه اقتصادی سبب کاهش فقر می‌گردد. بنابراین می‌توان این‌گونه بیان کرد که امنیت اقتصادی دارای اثر مثبت بر کاهش فقر است. از سوی دیگر امنیت اقتصادی در یک جامعه سبب جذب انواع سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی می‌شود. به عبارت دیگر، در صورت وجود امنیت اقتصادی در یک جامعه و وجود ثبات در اقتصاد آن سرمایه‌گذاران بیشتری مایل به سرمایه‌گذاری خواهند شد. از سوی دیگر، در صورت هر سرمایه‌گذاری مولد در کشور باعث ایجاد رونق اقتصاد و تولید بیشتر خواهد شد و متعاقباً تقاضا و تنوع در تولید افزایش و فقر کاهش می‌یابد. همچنین در صورت تداوم فقر در جامعه، فشار و تنگناهای اقتصادی سبب معضلات اقتصادی مانند بیکاری، شکاف طبقاتی، نابرابری درآمدی، فساد و افزایش تبعیض می‌شود

مهارت و حرفه‌های کاربردی، کارا و مورد نیاز در زمان شیوع کرونا که به صورت آنلاین انجام شود، می‌توان استقلال مالی و امنیت غذایی را در بیشتر افراد ایجاد کرد. آمریکا با داشتن تجربه موفق در این زمینه توانست اشتغال بالایی در مدت زمان اندکی بالأخص برای زنان سرپرست خانوار ایجاد کند و همین امر سبب کاهش تعداد نیازمندان در آمریکا گردید.

- ایجاد امنیت خاطر و آرامش در جامعه به خصوص برای دهک‌های درآمدی پایین و تأمین امنیت غذایی خانواده‌ها: یکی از موارد مهم در جهت گذر هر چه بهتر و موفق‌تر از دوران شیوع ویروس کرونا بالأخص برای قشر کم‌بضاعت جامعه، داشتن آرامش روحی و روانی در جامعه است. توزیع کالاهای اساسی و مواد غذایی اصلی یکی از مسیرهای ایجاد این آرامش می‌باشد، اما عدم دسترسی مردم به درآمد پایدار و کافی سبب ایجاد یک تشویش خاطر در این افراد خواهد شد. می‌توان با ایجاد امنیت خاطر افراد جامعه به خصوص برای دهک‌های درآمدی پایین، در راستای ایجاد پایداری و در دسترس بودن کمک‌های دولتی، آرامش بیشتری بر جامعه حاکم کرد. تدبیر به موقع و مناسب درخصوص این مورد می‌تواند علاوه بر تأمین سلامت روان جامعه سبب افزایش امنیت غذایی کشور شود، چراکه با بخشودگی وام‌ها و یا جرائم آن‌ها، منابع مالی خانواده‌ها به سمت تأمین غذا و کالاهای اساسی خانوار کشیده خواهد شد.

شهری است و در دهک دهم، سهم هزینه‌های مناطق شهری نسبت به مناطق روستایی بیشتر می‌باشد. به علاوه در دوره ۱۳۹۹-۱۳۹۰ شاخص قیمت خوراکی‌ها و آشامیدنی‌ها دارای نوسانات شدید است. در راستای کاهش فقر در کشور و دسترسی بیشتر خانوار به کالاهای اساسی پیشنهادات زیر ارائه می‌شود.

- راه‌اندازی سایت توزیع مواد غذایی: با توجه به مدت زمان کشف واکسن و پیش‌بینی متخصصین مبنی بر ادامه دار بودن شرایط شیوع کرونا بهتر آن است مراکز و سازمان‌های مرتبط اقتصادی به دنبال راه‌حلی میان‌مدت و بلندمدت جهت رساندن کمک و مواد غذایی به افراد کم‌بضاعت و ناتوان باشند که توانایی تأمین نیازهای اصلی خود و کالاهای اساسی را ندارند. یکی از برنامه‌های بلندمدت می‌تواند راه‌اندازی سایت در جهت ثبت نام و خودمعرفی افراد نیازمند و فقیر یا دهک‌های درآمدی پایین باشد. در این سایت می‌توان پس از بررسی اظهارات هر شخص نسبت به موقعیت مالی و درمانی، کمک‌های دولتی مالی و درمانی به افراد اختصاص یابد.

- آموزش مهارت و حرفه‌های کاربردی و کارا در زمان شیوع کرونا، به صورت آنلاین: از زمان شیوع ویروس کرونا بسیاری از افراد شغل خود را از دست داده‌اند و توانایی کسب درآمد با مهارت و توانایی قبلی خود را ندارند. همچنین تورم و شرایط بد اقتصادی سبب وخیم‌تر شدن اوضاع اقتصادی این افراد گشته است. بنابراین با آموزش

- مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی (۱۳۹۷)، بررسی لایحه بودجه سال ۱۳۹۸ کل کشور، ارزیابی قیمت خرید تضمینی گندم در قوانین دائمی، قانون برنامه ششم و لایحه بودجه سال ۱۳۹۸.

- Einian. Majid & Souri, Davood. Poverty Maps of Iran.

- کاهش فقر در دسترسی به کالاهای اساسی در خانوارهای شهری و روستایی: با توجه به شرایط بد اقتصادی ناشی از گسترده شدن تحریم‌ها و شیوع ویروس کرونا، بسیاری از خانوارهای شهری و روستایی دسترسی کافی یا مداوم به کالاهای اساسی ندارند و در صورت ادامه این شرایط اقتصادی سوءتغذیه در جامعه رواج پیدا خواهد کرد و پس از مدتی کشور با نیروی کار ناتوان با بهره‌وری پایین روبرو خواهد شد. بنابراین بهتر آن است که نیازسنجی و شناسایی فقرا در کشور از طریق نهادهای فعال در این زمینه صورت گیرد و سعی در توانمندی افراد فقیر و ناتوان نماید. همچنین دولت با همکاری نهادهای مرتبط می‌تواند در راستای تأمین نیازهای اولیه و کالاهای اساسی، فقرا را در مناطق شهری و روستایی به صورت مستقیم و غیرمستقیم از طریق تخصیص سوبسید و یارانه به شکل کمک‌های ماهانه مالی و غیرمالی مورد حمایت قرار دهند.

منابع

- سازمان خواربار و کشاورزی ملل متحد، <http://www.fao.org/faostat/en/#data>
- سایت بانک جهانی، www.worldbank.org
- مرکز آمار ایران، www.amar.org.ir
- مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی (۱۳۹۷)، برآورد خط فقر شش‌ماهه نخست سال ۱۳۹۷.

